

Haridusvisiooni „Tark ja Tegus Eesti 2035“ peamisi ideid

*Ettekanne Saare maakonna hariduskonverentsil
„Merest kantud tarkus”*

Kuressaare, 22.08.2019

Krista Loogma

Tallinna Ülikool, haridusteaduste instituut,
professor

TALLINNA ÜLIKOOL

Ekspertühmad: konkurentsivõime, väärtused ja vastutus, heaolu ja sidusus

Ekspertühmade juhid vastavalt: Raul Eamets, Margit Sutrop; Marju Lauristin ja Krista Loogma

- *Heaolu ja sidusus:*
- *Juhtrühm: Marju Lauristin, Krista Loogma, Ene-Mall Vernik-Tuubel, Dagmar Kutsar, Maria Erss, Kristina Kallas, Astrid Sildnik, Irene Käosaar, Mart Laanpere,*
- *Ekspertühma kuulusid : Tiit Tammaru, Martin Ehala, Reet Laja, Anne Tiko, Ülle Matsin, Tiiu Männiste, Marika Kaasik, Jaana Treier, Siim Sukles, Jaak Nigul, Anne Kivimäe, Heidi Paabort, Egge Kulbok-Lattik, Aljona Surzhikova, Heiki Haljasorg, Ivo Vissak, Meelis Kond, Artjom Teplyuk, Helena Veldre, Kadi Kreis, Kaarel Nestor, Eleri Pilliroog, Maris Mälzer, Heleri Reinsalu, Mikk Tarros, Ene Silvia Sarv, Marianna Makarova*

Sissejuhatuseks:

1. Tark ja Tegus Eesti <https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemine/haridus-ja-teadusstrateegia-2021-2035/visiooniloome> on *visioon*, mitte haridusstrateegia, st püüab ette näha, kuidas asjad peaksid olema ca 15 aasta pärast (2035), kuid poliitilised otsused ja tarkus visioonini ellu viimiseks tuleb strateegilise planeerimise protsessis

2. Visioon koosneb kolmest osast:

- *hariduse roll Eesti konkurentsivõime tagamisel kiirete muutuste keskkonnas;
- *hariduse roll heaolu ja ühiskonna sidususe tagamisel ja
- *hariduse seos keele, teaduse, eetiliste väärtustega

Eeldused väärtushoiakute ja vastutustunde tekkimiseks ja mõtteviisi kinnistumiseks (deklareeritud ja elatud väärtuste lõhe kaotamiseks)

- Teadvustamine
- Kasvatus
- Refleksioon

- Väärtuskasvatus
- Eneseteostus
- Võim (võimekus) kui võimalus

- Hariduse väärtus
- Väärtused hariduses
- Valiku võimalus

Konkurentsivõime

Inimeste parem elujärg
Keele ja kultuuri väärtustamine

Väärtused

Ausus, õiglus, hoolivsus

Vastutus

Individuaalne & kollektiivne

INDIVIDUAALSED
ÕPIRAJAD
VABADUSE JA
VASTUTUSE
TASAKAAL
ÕMBLUSTETA
HARIDUSKESKKOND

Sidusus

Suhtlemisoskus & uus tehnoloogia

Heaolu

Tervis ja eneseteostus

- Elukaarepõhine individualiseeritud õpirada
- Haridusvormide ja astmete barjääride lõhkumine
- Sotsiaalsed, kultuurilised ja tehnoloogilised pädevused
- Meeskondlikkus, õpetajakutse avatus
- Digivõimalused haridusprotsessi ümberkujundamisel

- Eeldused konkurentsivõimeks (isiku, kogukonna, riigi, ühiskonna tasandil)
- Paindlik ja muutuv tööturg
 - T-tarkus, transdistsiplinaarsus
 - Kiired tehnoloogilised muutused
 - Duaalsus tööturul
 - Protektsionismi kasv
 - Tööjõu mobiilsus ja rändesurve
 - Kasvav hargmaisus

- Erinevuste vähendamine
- Tark migratsioonipoliitika
- Üldoskuste osakaalu suurendamine
- Laiapõhjaline majandus (sh rohemajandus, ringlusmajandus)
- Talendipoliitika
- Noorte kohanemisvajadus
- Õmblusteta haridussüsteem
- Kohustuslik keskharidus
- Kõrghariduse konsolideerimine
- Teaduse ja innovatsiooni prioritseerimine

Eeldused heaolu ja sidususe kasvuks

- Õppija võimestamine
- Õppija ja õpetaja heaolu
- Riigikeelne ühtluskool & kultuuriline mitmekesisus
- Inimliku enesetunnetuse ja tehnoloogilise arengu tasakaal
- Valmisolek tulevikutööks

Haridusvisiooni 2035 taust: Missugune võib olla meid ümbritsev maailm 2035?

- 15 aastat on pikk, aga sama ka lühike aeg
- Tehnoloogia muutub ülikiirelt, üleilmastumine kiirelt, ühiskonnad ja haridus aga aeglasemalt
- 15 aastat tagasi ei teatud nutiseadmetest veel suurt midagi, tänaseks on valdav osa infost kolinud „pilvele“ ja meil on põlvkonnad, kes suurema osa ajast veedavad tehisilmas
- 15 aastat tagasi ei tundnud me uue aja uutmoodi sõdu (terrorism, infosõda, kaubandussõda), nüüd on see reaalsus
- Kliimamuutused ja „pärisõjad“ on toonud kaasa enneolematu rändelaine mis kahtlema muudab meie vähenevat rahvastikku
- 1997 (ca 20 aastat tagasi) võib lugeda selle aja alguseks, mil uusliberaalne GERM/Global Education Reform Movement (Sahlberg, 2011) hakkas kujundama hariduse väärtusruumi. Pole teada, kuidas see võib muutuda

Väljakutsed:

kuidas olla valmis elukeskkonna dramaatilisteks muutusteks, tagada oma keele ja kultuuri areng uutes oludes ning „olla oma elu peremees“?

Mis muudab meie elukeskkonda tulevikus?

- *rahvastikukriis (vähenemine, ränne)*
- *üha kiirenev digitaliseerimine, automatiseerimine ja robotiseerumine nii majanduses kui avalike teenuste pakkumisel*
- *ebavõrdsus (ka regionaalne), sotsiaalsete ja kultuuriliste erinevuste kasv elanikkonnas ja õpilaskonnas*
- *muutused tööturul (tööelu kasvav ebastabiilsus, uued töövormid ja töötamise viisid, ametite muutumine jm)*
- *„Tõejärgse“ ühiskonna sündroom: infomüra, libauudiste, ebateaduse pealetung*
- *teadus lahus praktikast, humanitaar ja sotsiaalteaduste marginaliseeruv positsioon (vs STEM ja tehnikateadused)*
- *nõuab nii koolide, õppekavade, õppevormide, õppekeskkondade ja kui kogu haridusmaastiku kohandamist*

Heaolu peab saama majanduse ja tööturuga seotud eesmärkide kõrval oluliseks eesmärgiks hariduses

- Heaolu – mitte ainult materiaalne, vaid ka tervis, inimsuhed, oskus teha valikuid, identiteedi, eneseteostuse ja enesetunnetuse tagamine digitehnoloogiatest küllastunud ja globaliseerunud keskkonnas
- Materiaalne heaolu sõltub järjest enam võimekusest navigeerida tööturul, kasutada uusi võimalusi ja olla valmis pidevateks muutusteks kogu elukaarel
- Heaolu tähendab ka kohanemine kiirelt uuenevas tehnoloogilises ja kultuurilises keskkonnas, samas säilitades “pidepunktid” - oma identiteet ja olla oma elu peremees, säilitades oma emakeele ja sideme loodusega
- Vabaduse ja vastutuse tasakaal

(Lauristin , Loogma, ettekanne 4.02.2019)

TALLINNA ÜLIKOOL

Haridus peab aitama ühiskonda koos hoida globaliseerumise ja kultuurilise mitmekesisuse kasvades

- globaliseerumine ja digitaalne keskkond, sh sotsiaalmeedia avaldavad mõju kultuurile, suhtlusele, võimaluste võrdsusele
- Vältimatult vajalikuks saab suhtlemisoskuse erinevatest kultuuridest ja subkultuuridest inimeste ja erinevate põlvkondade vahel. Nendest lõhedest üle saamiseks vajavad ettevalmistust nii lapsed kui täiskasvanud
- Haridus aitab välja tulla 'virtuaalmullidest' ja 'kajakambritest' ning aitab ära hoida kultuurikatkestust ning „digitaalset autismi“.
- Sidusad õpikogukonnad, kus on pädevus varaselt märgata abivajavat ja hädasolevat last ja noort, aitavad varakult leida lahendusi erivajadustega laste ja noorte võrdväärseks kaasamiseks ühiskonda.
- Hea haridus tasandab ühiskondlikku ebavõrdsust, kompenseerides põlvkondlike, regionaalsete, sotsiaalsete ja keeleliste asjaolude tõttu tekkinud kihistumise mõju õppijate võimete arengule ja eluperspektiividele

(Lauristin , Loogma, ettekanne 4.02.2019)

Heaolu ja sidususe tööühmas analüüsitud põhiteemad

1. Õppija ja õpetaja vaimne ja füüsiline heaolu
2. „Õmblusteta“, avatud ja paindlikke õppimisvõimalusi loov õppimiskeskond
3. Võimestav, individuaalsete õpiradadega, õppijate ja õpetajate valikute vabadust toetav haridus
4. Lõimiv ja kultuuridevahelise suhtluse oskust loov haridus
5. Tööeluks, karjäärivalikuteks ja ettevõtluseks valmistav haridus
6. Teadus ja teaduspõhine haridus

Peamised ideed (1)

1. Avatud, paindlikke õppimisvõimalusi loov haridus – nn õmblusteta õpikeskkond:

- hõlmab ja ühendab erinevaid keskkondi, kus inimesed tegutsevad ja õpivad: üld- ja huviharidust, kutseharidust, noorsootööd, kunsti - ja mäluasutusi, virtuaalõppe võimalusi, töökohapõhise õppe, vabakondliku tegevuse jm.*
- õppijal peab olema võimalik oma pädevusi ja oskusi täiendades liikuda haridusmaastikul niiviisi, et sellel liikumisel omandatu kajastuks ka tema edasijõudmises formaalhariduse õppekava raames, näiteks VÕTA mehhanismi või individuaalse õpiportfoolio kaudu.*

2. Individualiseeritud õpirajad - elukaare üleselt kestev individualiseeritud õpe, kus ühiskonna arengust tulenevate eesmärkide (sätestatud näit. riiklikes õppekavades) saavutamiseks kavandatakse õppija ja õpetaja koostöö, mis arvestab õppija huve, vajadusi, võimeid, ja mis eeldab õppija aktiivset osalust – agentsust (oskus püstitada eesmärke, teha valikuid ja järgida oma eesmärke)

Peamised ideed (2)

3. *Tulevikuvalmiduse kujundamine läbi kogu haridussüsteemi, mis aitaksid võimestada aastal praegu kooli astuvat põlvkonda toimetulekuks üha keerukamas ja ebastabiilsemas maailmas*

- ✓ *rõhk eneseteadlikkuse, enesejuhtimisvõime (agentsuse kujundamisele),*
- ✓ *inimeste võime mõista oma valikute tagajärgi iseendale, teistele inimestele ja keskkonnale,*
- ✓ *pädevused õppida kogu elukaare vältel ja võimaldamaks navigeerida kiirelt muutuval tööturul*

4. *Õpetaja on teejuht õppija õpiteekonnal läbi elu*

5. *Õppijate ja õpetajate võimestamine hariduses ja hariduse kaudu*

Koos individuaalsemaks muutuvate õpiradadega ja avatud õpikeskkonaga suureneb õppimine erinevates, “eheda elu” keskkondadest, eriti töökogemusest õppimine, aga ka huvihariduses, noorsootöös, mäluasutustes, virtuaalsetes keskkondades õppimine

*Autentsest kogemusest õppimise (deep learning) keskmes on kogemusele **tähenduse andmine**, sh õppija olemasoleva ja tulevikus vajalike pädevuste kontekstis;*

Seda toetab refleksioon (arutamine, “lahtiseletamine”, suunamine);

On pädevuste arengu eelduseks

TALLINNA ÜLIKOOL

Asjaolud, mida ei saa muuta, kuid mille muutumiseks peab paremini valmis olema: tehnoloogia, ideoloogia/väärtused, rahvastik

1. Tehnoloogia areng mõjutab haridust vähemalt kahel viisil:

- 1) eluks ja tööks vajaminevate pädevuste muutumise kaudu, mis viib üha enam erinevate üldiste pädevuste nõudmiseni*
- 2) haridustehnoloogilises mõttes, st mis eesmärgil ja kuidas hariduses tehnoloogiat, sh tehisintellekti (TI) kasutatakse*

3. Domineeriva ideoloogiaga seotud väärtusruum ja mõju hariduses

2. Rahvastikuprotsessid – nii elanikkonna vähenemine, vananemine ja hargmaisus kui ka rändest ja tihenevast rahvusvahelistumisest tingitud kultuuriline ja keeleline mitmekesisustumine

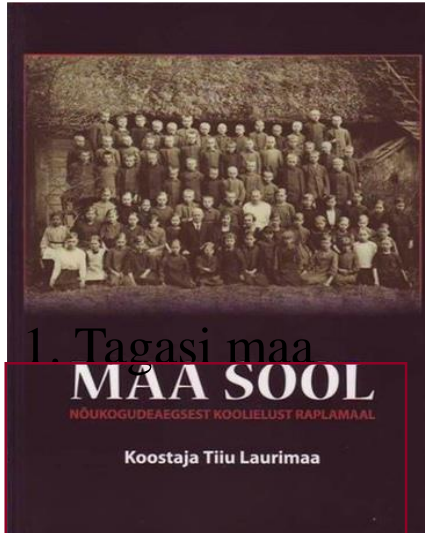

Tehnoloogia: EK raport visioneerib, kuidas TI võib koolis toimida

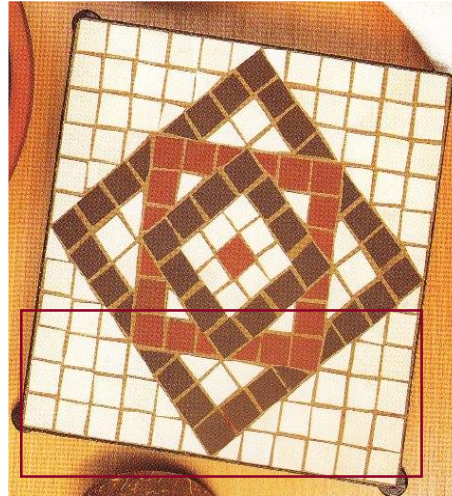
- *„Õpetaja professionaalne valik“ – tehnoloogia on vahend – rikastab ja toetab õppimist (umbes nagu praegu)*
- *„TI ja õpetaja koostöö“ – TI võtab üle osa õpetaja tegevusi - tagasiside ja hindamine, kordamist vajavate teadmiste ja oskuste õpetamine. Õppekava viiakse vastavusse TI võimalustega*
- *„Supertehnoloogiline kool“ – õpetaja on instruktor /tehniline ekspert: loob õpikeskkonna, valib kasutatavad süsteemid, instrueerib õppijaid, robotid annavad tagasisidet, hindavad. õppimine „kolib“ tehiskeskonda, klassid kaovad, asenduvad õppimisvõrgustikega*
- *„Professionalismi rehabiliteerimine“ – tagasipöördumine. TI-ga seotud riskide selginemine, (keskkond, (vaimne)tervis)*

Kolm peavoolu poliitilist ideoloogiat/väärtusruumi: konservatism, liberalism, (Euro)-sotsialism (slaid: Maria Erss)

1. Tagasi maa
soolaks! Õpetaja
kui hierarhiate
taastootja

2. Mosaiik,
õpetaja kui
teenusepakkuja

3. Lapsehoidja
riik, õpetaja kui
sotsiaaltöötaja

TALLINNA ÜLIKOOL

Poliitiliste ideoloogiate võimalikud mõjud

Ideoloogia /väärtused	Kooli ja õpetaja rollid
Uusliberalism	Turuprintsiibid hariduses. Õpetaja kui teenusepakkuja, õpetajaskonna killustumine (koolide, ainete alusel), erakoole tekib juurde, et diferentseeruva õppijakonna huve “katta”. Õpetajate autonoomia ja standardiseerimine üheaegselt
Uus konservatism	Kasvatus, distsiplineerimine, traditsioonilised väärtused Õpetaja kui “väravavaht”, kes kontrollib pääsu kõrgematele haridstasemetele ja suunab “raskemaid” õppijaid kutseharidusse . Tekivad erinevad koolitüübid, sotsiaalne kihitumine kasvab
(Euro)-sotsialism	Õpetaja “sotsiaaltöötaja” roll kasvab, toetatakse nn kollegiaalset professionaalsust (koostööd ja solidaarsust), rõhk miinimumpädevustel ja nõrgemate järeleaitamisel; gümnaasiumiõppeaja staatus kasvab

Mõeldes avatud õpikeskkonnale - kas ja/või missugust kooli on tulevikus vaja?

- *Kas kooliks nimetatud haridusasutus on selles keskkonnas veel vajalik, kui kõiki teadmisi ja oskusi, hiina keelest kuni astrofüüsika ja muusikani saab igaüks iseseisvalt omandada tänasest nutitelefoni palju võimekamate 5G ja 3D seadmete abiga?*
- *Kas õpetaja Lauril on veel tööd, või asendavad teda täielikult robot-Julc-Jürid, kes suudavad totaalselt kontrollida ja algoritmide abil õigele teele juhtida igat tuleviku Tootsi?*
- *Kas klassituba muutub muuseumiks ja muuseum klassitoaks?*

(Marju Lauristin, PM 30.05)

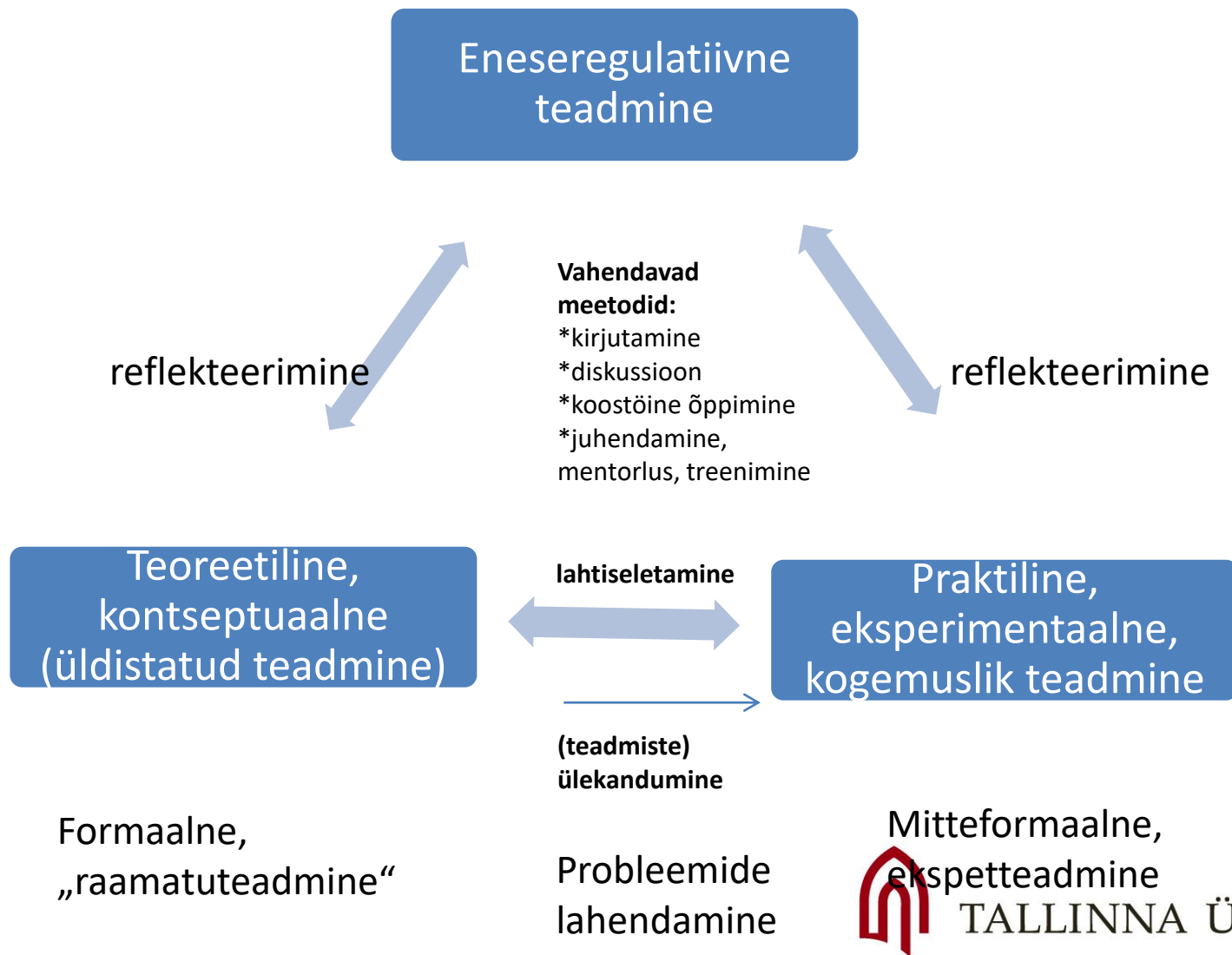
TALLINNA ÜLIKOOL

Kuidas võib muutuda kool: kas jääb pigem “traditsiooniliseks” või asendub õpivõrgustikega?

- *Erinevaid võimalusi “skaalal”, mille otspunktid võivad olla:*
- *I - kooli eesmärgid ja funktsioonid muutuvad suhteliselt vähe. Kool jääb üldjoontes domineerivaks, hierarhiliseks õppimise keskkonnaks, ja formaalse hariduse tunnistused on “ukseavajad” õppijate edasise haridustee jaoks.*
- *II - kooli eesmärgid, roll ja funktsioonid mõtestatakse fundamentaalselt ümber (re-schooling), kool kaotab domineeriva positsiooni elukestva õppimise avatud keskkonnas. LLL uhelt poolt ja üha mitmekesisemad õppimisvõimalused (inidividaalsed õpirajad) saavad endastmõistvaks osaks õpikeskkonnas, milles vaid uheks osaliseks on kool*

Integratiivne pedagoogika (Tynälä, 2005, 2008)

Mis edasi?

- 1. Poliitilised valikud – küsimused, mille osas peab tegema poliitilised valikud*
- 2. Ressursid:*
 - teadmised ja inimesed: uuringud; koolipidajate, õpetajate ja koolide ettevalmistamine – koolitused, metoodikad, kogemustevahetus parimate praktikatega; hariduslogistika ja haridustehnoloogia spetsialistide ettevalmistus*
 - rahalised vahendid*
- 3. Vajalikud institutsioonilised muutused:*
 - toetav seadusandlus ja organisatsioonilised mudelid,*
 - hindamise ja rahastamise kriteeriumid.*
 - Individuaalsete õpiradade kujundamise metoodika, algoritmide ja elektrooniliste õppevahendite loomine, õppekavade ja õppekorralduse muutmine.*
 - digitaalse infrastruktuuri arendamine*

Poliitiliste valikute tegijate ees palju küsimusi:

- *Milline oleks Eesti jaoks parim haridusmaastiku ülesehitus? Millist rolli sellel omab KOOL kui ajalooliselt välja kujunenud haridusasutus?*
- *Millised on erinevate haridustasemete funktsioonid ja kriteeriumid õmblusteta haridusmaastikul liikujatele? Mida sisaldab kohustuslik õppekava?*
- *Hindamine? Kuidas määratakse indiviidi võimed ja haridusvajadused? Millisel alusel võetakse vastu või suunatakse teatud tasemega õpirühmadesse õppijaid? Kuidas toimub vastuvõtt ülikoolidesse?*
- *Kuidas tagatakse elukaarepõhine õpe? Millal algab kooli-iga? Mis on kooliküpsus? Kas oleks vaja täpsustada 'koolikohustus', sh määrata selle ealised piirid?*
- *Kuidas tagatakse hariduse ühtlane kvaliteet ja kättesaadavus ja kuidas rahastatakse õppimist erinevas eas, hariduse eri tasemetel ja vormides?*
- *Millised on riigi, omavalitsuse ja koolide õigused? Kui suur on koolide autonoomia õpiprotsesside ja haridusruumi kujundamisel? Millised on koolijuhi ülesanded, vastutus ja autonoomia?*
- *Millised on õppija, lapsevanema, õpetaja, koolijuhi õigused ja vastutus? Kuidas tagatakse õpetaja autonoomia, loominguline vabadus ja autoriteet?*
- *(Lauristin , Loogma, ettekanne 4.02.2019)*

Täna kuulamast!

küsimused?

krista.loogma@tlu.ee

TALLINNA ÜLIKOOL